

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม
Social Fund Office

● การจัดการการเงินชุมชน กรณี เครือข่ายสัจจะออมทรัพย์จังหวัดสงขลา

ชุดบทเรียนจากชุมชน ลำดับที่

๑๔

สารบัญ

บทนำ	๒
1. ครูชบ ยอดแก้ว : ผู้วางรากฐานองค์กรการเงิน จ.สงขลา	๓
1. กองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา	๑๐
1. บทบาทกลุ่มออมทรัพย์สมาชิกกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา	๑๒
1. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๑๕

บทนำ

องค์กรการเงินชุมชนในจังหวัดสงขลามีพัฒนาการและบทเรียนหลายประการที่น่าศึกษา โดยปัจจุบันนี้มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายจำแนกได้ ๔ รูปแบบ คือ

๑. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตรวมกันในชื่อสหพันธ์กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจังหวัดสงขลา

๒. เครือข่ายในชื่อ **เครดิตยูเนียน** ทั้งที่จดทะเบียนและไม่ได้จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ มี ๒ ลักษณะ คือ โครงสร้างหลักเป็นเครือข่ายระดับประเทศ ชื่อ **ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย** และโครงสร้างเสริมที่พัฒนาขึ้นเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของชุมนุมฯ และสำนักงานภาคใต้ในชื่อ **ชมรมเครดิตยูเนียนภาคใต้**

๓. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนแออัด รวมกันในชื่อ **ศูนย์ประสานงาน กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนแออัดจังหวัดสงขลา**

๔. เครือข่ายที่ใช้ชื่อว่า **กองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา**

เนื่องจากจุดประสงค์ของการศึกษาเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนจังหวัดสงขลา โดย ภิรม ภาคเมธาวิ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ในครั้งนี้ มุ่งไปที่เครือข่ายออมทรัพย์ที่มีพื้นฐานการคิดค้นร่วมเรียนรู้ และรวมตัวกันตามธรรมชาติเป็นหลัก โดยเฉพาะแนวคิดและรูปแบบของกลุ่มออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิตของ **ครูชบ ยอดแก้ว** ที่เน้นจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในยามจำเป็น ซึ่งได้รับการยอมรับนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มออมทรัพย์จากที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ

การศึกษาในครั้งนี้จึงจำกัดขอบเขตลงลึกที่เครือข่ายออมทรัพย์ที่รวมตัวกันในชื่อ **กองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา** ซึ่ง ครูชบ ยอดแก้ว เป็นผู้ร่วมก่อตั้ง และมีบทบาทสำคัญร่วมคิดค้นรูปแบบการดำเนินงาน โดยเป็นผู้นำทางความคิดในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตนเป็นอิสระจากการครอบงำของรัฐ โดยเฉพาะแนวคิดสำคัญที่เน้นชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มองบทบาทของรัฐว่าเป็นเพียงช่องทางในการประสานและจัดสรรทรัพยากรให้เกิดความเป็นธรรมกับสังคมและชุมชน เสนอให้รัฐกระจายอำนาจแก่ชุมชนให้เป็นผู้จัดการงบประมาณโดยตรง ซึ่งเป็นรูปธรรมการเสนอทางออกที่สำคัญยิ่งต่อแนวคิดเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมตามนโยบายของรัฐบาล และปรากฏเด่นชัดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘

ครูชบ ยอดแก้ว : ผู้นางรากฐานองค์กรการเงิน จ. สงขลา

ครูชบ ยอดแก้ว เกิดในครอบครัวที่ยากจน บิดามารดามีอาชีพทำนา และเมื่อเรียนจบชั้นประถม ๔ ก็ไม่ได้เรียนต่อในทันทีเพราะครอบครัวขาดทุนทรัพย์ แต่ด้วยการมองเห็นโอกาสของบิดามารดาและการดิ้นรนขอเรียนต่อของครูชบ บิดามารดาจึงตัดสินใจส่งไปเรียนต่อชั้นมัธยมในอำเภอนาทวี โดยให้ไปอาศัยอยู่กับพระที่วัด ต่อมาสอบชิงทุนของจังหวัดเพื่อไปเรียนต่อครูได้

เมื่อจบจากโรงเรียนฝึกหัดครูแล้ว ครูชบได้รับการบรรจุให้เป็นครูโรงเรียนประชาบาล ในอำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

และได้โยกย้ายไปตามโรงเรียนต่าง ๆ ในถิ่นทุรกันดาร และประชาชนมีฐานะยากจนอีกหลายแห่ง ขณะที่เป็นครูอยู่นั้นก็ได้ชวนขวดยเรียนวิชาครูเพิ่มเติมด้วยตนเองจนจบปริญญาตรี ครุศาสตร์บัณฑิต (ค.บ.) จากวิทยาลัยครูสงขลา เมื่อปี ๒๕๒๕ นอกจากนี้ยังเคยเล่าเรียนทางธรรมโดยบวชเป็นพระจำพรรษาศึกษาปฏิบัติธรรมกับท่านพุทธทาส ที่สวนโมกขพลาราม ประสบการณ์

ทางจิตวิญญาณ ที่สำคัญนี้มีส่วนหล่อหลอมครูชบให้ทำงานด้วยความมั่นคงทางจิตใจ โดยประพฤติตนเป็นแบบอย่างลดเล็กอบายมุขทุกชนิด มุ่งอุทิศตนทำงานเพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น

การที่ครูชบ ยอดแก้ว เริ่มทำงานด้วยการเป็นครูน้อย ไม่สามารถมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นได้เต็มที่ ครูชบจึงใฝ่ฝันจะเป็นครูใหญ่ เพราะครูใหญ่คือ ผู้บังคับบัญชาสูงสุดในโรงเรียน และการพัฒนาชุมชนเพราะครูใหญ่ย่อมเป็นที่ยอมรับของชุมชนได้มากกว่า ครูชบได้

ใคร่ครวญถึงทางออกของปัญหาต่าง ๆ ที่ตนได้พบเห็น ก็คิดว่าปัญหาต่าง ๆ อยู่ที่คน ดังนั้นแนวทางการแก้ปัญหาต้องเริ่มที่คน เมื่อครูชบได้ความคิดเช่นนี้แล้ว ก็เริ่มคิดโครงการต่าง ๆ และเสนอตัวเองเพื่อแก้ปัญหา โดยหันมาพิจารณาบ้านเกิด คือ ตำบลน้ำขาว ซึ่งขณะนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลื่อมมาถึงจุดที่ว่า **คนดีอยู่ไม่**

และสนับสนุนกิจกรรมในโรงเรียน หลังจากทำมาส์กพัก ชาวบ้านทราบว่าโรงเรียนมีเงินออม เยอะก็มาขอครู ครูชอบเห็นว่า ชาวบ้านต้องเดินทางจากบ้านมาไกลและยุ่งยาก เป็นภาระกับครู จึงเสนอให้ตั้งกลุ่มในหมู่บ้าน ตั้งนั้นราวปลายปี ๒๕๒๕ หลังจากทดลองการออมทรัพย์ในโรงเรียนจนประสบผลสำเร็จแล้ว ครูชอบจึงเริ่มออกให้ความรู้การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน

การพัฒนาชุมชน

เนื่องจากขณะที่ครูชอบดำเนินโครงการพัฒนาโรงเรียนอยู่นั้น ก็มีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน โดยเชิญผู้ปกครองและคณะกรรมการสภาตำบลเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน นอกจากนี้ภรรยาของครูชอบก็มีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านด้วย ทำให้การทำงานของครูชอบได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี ตั้งนั้นเมื่อครูชอบคิดจะเผยแพร่กลุ่มออมทรัพย์ในเขตโรงเรียนวัดน้ำขาวใน ๕ หมู่บ้าน พอนำเรื่องเสนอสภาตำบลก็เห็นชอบให้ดำเนินการทั้งตำบล ครูชอบจึงได้เชิญเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เกษตรตำบล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และหัวหน้าชุดหน่วยเฉพาะกิจมาหารือ เพื่อไม่ต้องต่างคนต่างทำ ชาวบ้านจะสับสน โดยเสนอโครงการออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิตให้พิจารณา ทุกคนเห็นดีด้วย จึงตกลงรวมตัวกันตั้งเป็นชุดตรวจรณรงค์เพื่อการพัฒนาตำบลน้ำขาว ที่ประชุมได้เลือกครูชอบเป็นหัวหน้าชุดปฏิบัติงาน

ครูชอบได้เข้าประชุมร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในที่ประชุมสภาตำบล นัดแนะประชุมพบปะชาวบ้านตามหมู่บ้านต่าง ๆ โดยจะไปใน

เวลากลางคืน เพราะเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านเสร็จภารกิจต่าง ๆ แล้ว ครูชอบออกประชุมชี้แจง ชาวบ้านร่วมกับผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านตั้งแต่วันที่ ๕ ถึงวันที่ ๒๐ ของเดือน ต่อเนื่องทุกวัน โดยไม่เคยขาดประชุมเลย ทำอยู่เช่นนี้จนครบ ๔ ปี ด้วยความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาถิ่นเกิดให้มีความร่มเย็นเป็นสุข เป็นผลให้สามารถตั้งกลุ่มออมทรัพย์ประจำหมู่บ้านได้ครบทุกหมู่บ้าน โดยให้ชาวบ้านนำเงินมารวมทุนกันประจำทุกเดือน ตามอัตราต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในระเบียบ แล้วสมาชิกก็จะเลือกชาวบ้านด้วยกันเองเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน ทั้งนี้ระเบียบต่าง ๆ ในช่วงเริ่มต้นครูชอบเป็นผู้ช่วยร่างให้ มีหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการเป็นสมาชิกจากการคิดค้นของครูชอบเป็นสำคัญ ต่อมาเมื่อชาวบ้านสามารถเรียนรู้เรื่องการออมทรัพย์ได้มากขึ้น จึงได้เปลี่ยนแปลงระเบียบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับหมู่บ้านของตน

เมื่อครูชอบเริ่มงานพัฒนาชุมชนในปี ๒๕๒๕ ที่ตำบลน้ำขาวได้มีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเข้ามาจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ไว้แล้ว จำนวน ๒ กลุ่ม แต่เมื่อมีการเปรียบเทียบกัน เห็นได้ชัดว่ารูปแบบของครูชอบดีกว่า จึงเลิกกลุ่มเก่าตั้งกลุ่มใหม่ แบบมีสวัสดิการ ครูชอบอธิบายว่า “การออมทรัพย์ตามแบบของพัฒนาชุมชน (ในยุคนั้น) ทำให้คนไม่มีระเบียบ เช่น เปิดทำการ

๓ วัน คนรับฝากต้องใช้เวลา ๓ วันด้วย ไม่ได้ทำอะไร เป็นการทำลายคน เพราะไม่ได้ทำงาน ขณะที่แบบใหม่ของครูชบต้องทำให้เสร็จภายใน ๓ ชั่วโมง นอกจากนี้ ออมทรัพย์ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนต้องนำฝากธนาคารก่อน ถ้ากรรมการไม่ได้ไปฝากก็จะอยู่ที่กรรมการหลายวัน เกิดคำครหาต่อกรรมการได้ เมื่อเกิดคำครหา ทำให้กรรมการน้อยใจเกิดความแตกแยกได้ ออมทรัพย์แบบใหม่ใช้เวลาออม - กู้ในเวลา ๓ ชั่วโมง สรุปเสร็จว่าเงินเหลืออยู่ที่ใครเท่าไร คนที่เอาเงินไปก็ไม่กล้าเบี้ยว เพราะทุกคนรู้อยู่ ตรวจสอบกันไปในตัว นอกจากนี้ การปล่อยกู้ตามแบบของพัฒนาชุมชนต้องรอให้มีเงินมากก่อน และต้องกู้จากธนาคารโดยใช้เงินของกลุ่มค้ำประกัน แต่แบบใหม่กู้กันเองได้เลย เริ่มจาก ๕๐๐ - ๖๐๐ บาท ทดสอบคนได้ว่า เขาไม่เบี้ยว พอเงินเพิ่มเป็น ๑,๐๐๐ - ๒,๐๐๐ บาท ก็ไม่เบี้ยว คนเราถ้าเอาเงินมาให้หลาย ๆ พันทีเดียว มีโอกาสโกงได้ เพราะไม่ได้ฝึกมา”

รูปแบบลัจจะออมทรัพย์ที่ครูชบเสนอ และวิธีการดำเนินงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานราชการและองค์กรชุมชน รวมทั้งการวางแผนไว้ล่วงหน้า โดยมุ่งไปที่การพัฒนาคนเป็นอันดับแรก ตลอดจนการประพடுத்தันเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น ทำให้ครูชบประสบความสำเร็จ สามารถจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กระทั่งถึงเดือนกันยายน ๒๕๔๒ ตำบลน้ำขาวมีกลุ่มลัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจร

ชีวิต จำนวน ๑๔ กลุ่ม มีสมาชิก ๒,๖๕๓ คน เงินออมยอดรวมทั้งตำบล จำนวน ๑๐,๙๘๙,๕๐๐ บาท มีเงินกองทุนสวัสดิการชุมชนรวมทั้งตำบล จำนวน ๓,๖๗๓,๑๖๓, บาท

กลุ่มลัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิต

การออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิต หมายถึง การออมเงินไว้กับกลุ่มเดือนละครั้ง นำเงินออมที่ได้ปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมช่วยเหลือกัน ลืมปีนำผลกำไรมาแบ่งเท่ากัน ครึ่งหนึ่งปันผลให้สมาชิก อีกครึ่งหนึ่งนำมาตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย รวมถึงการช่วยเหลือสาธารณประโยชน์ในชุมชน ด้วยรูปแบบดังกล่าวนี้พัฒนาขึ้นโดยครูชบ ยอดแก้ว

จนถึงปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดหลักน้อยมาก คือ ใช้การออมทรัพย์เป็นกิจกรรมเรียนรู้ ช่วยเหลือกัน โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการในชุมชน เมื่อสมาชิกฝากเงินลัจจะแล้วให้สมาชิกบริหารจัดการเงินกันเอง ลืมปีมีกำไรเท่าไร ๕๐ % แบ่งปันผลตามหุ้นให้สมาชิก อีก ๕๐ % จัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการ แล้วคัดเลือกคณะกรรมการขึ้นอีก ๑ ชุด เพื่อทำหน้าที่บริหารกองทุนสวัสดิการ โดยให้สมาชิกกู้

กิจกรรมดังกล่าวครูพบเห็นว่าไม่ประสบผลสำเร็จโดยตัวมันเองเท่าไรนัก เพราะท้ายสุดแล้วชุมชนไม่สามารถดำเนินการด้วยตัวเองได้

กิจกรรมสำคัญอีกอันหนึ่งซึ่งครูชูปวาดฝันไว้ในโครงการพัฒนาตำบล คือ การสร้าง **ศูนย์สาธิตการตลาด** ต่อเนื่องจากกิจกรรมกลุ่มลัจจะออมทรัพย์ ซึ่งเป็นกิจกรรมคู่เคียงตามแนวทางการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของกรมการพัฒนาชุมชน แต่หลังจากได้ทดลองปฏิบัติจริงในพื้นที่ตำบลน้ำขาวระยะหนึ่ง ครูชูปพบว่าไม่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนเท่าที่ควร จึงเลิกไป หลังจากผ่านบทเรียนดังกล่าวแล้ว ครูชูปสรุปเป็นสูตรส่วนตัวในการดำเนินกิจกรรมร้านค้าศูนย์สาธิตในชุมชนว่า **“๕ ปี ดีแล้วเลิก”** คือ ปีที่ ๑ ถึง ๓ กิจกรรมเจริญเติบโตจนถึงจุดสูงสุด หลังจากนั้นจะทรุดลงจนขาดทุนต้องเลิกไปในปีที่ ๕

อย่างไรก็ตามครูชูปและกรรมการร้านค้าได้พยายามหาวิธีการปรับปรุงแก้ไขต่อสูในเชิงธุรกิจการค้าอย่างถึงที่สุด โดยเข้าร่วมดำเนินการ **ศูนย์กลางผู้บริโภครจังหวัดสงขลา** เพื่อสั่งซื้อสินค้าโดยตรงจากในเมือง โดยใช้วิธีการรวมใบสั่งซื้อจากทุกหมู่บ้านที่ศูนย์อำเภอ จากนั้นรวมใบสั่งซื้อทุกอำเภอที่ศูนย์จังหวัด ตัวเลขปริมาณการสั่งซื้อที่สูง แลกกับราคาสินค้าต่อหน่วยที่ต่ำกว่าเดิมและบริการส่งถึงที่ในราคาเดียวกันทุกหมู่บ้าน ทำให้ราคาซื้อต่ำลง จึงเป็นรูปแบบกิจกรรมที่ผู้นำชุมชนคิดว่าจะมีความเหมาะสมที่สุดและน่าจะเอื้อประโยชน์ต่อการรวมตัวเป็นเครือข่าย

หลังจากได้นำความคิดมาสู่การปฏิบัติจริงก็พบว่า มีปัญหาอุปสรรคมากมาย เช่น การจัดการเพื่อรวมใบสั่งซื้อ การติดต่อกับร้านค้าส่งและการดำเนินการทางการเงิน ซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่อง ต้องมีรายจ่าย ขณะที่ศูนย์ฯ เองมีทุนไม่มาก ประกอบกับธรรมชาติของร้านค้าต้องขายของมากรายการตามความต้องการที่แตกต่างกัน สินค้าบางรายการเท่านั้นที่รวมกันในปริมาณที่มากพอ บางส่วนจึงต้องซื้อจากพ่อค้าส่งตามหมู่บ้านอยู่ดี จึงไม่สะดวกและไม่สอดคล้องกับกิจกรรมของร้านค้าแบบศูนย์สาธิตการตลาด กิจกรรมของศูนย์กลางผู้บริโภครจังหวัดสงขลาจึงประสบภาวะขาดทุน

นายเคล้า แก้วเพชร ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์นาหว้า สรุปว่า ศูนย์สาธิตการตลาดทำได้ในขอบเขตจำกัด เป็นเพียงกลไกควบคุมราคาสินค้าในชุมชน มิให้ร้านค้าเอกชนขายของแพงเกินไป ขณะที่ครูชูปเห็นว่า หากเป็นชุมชนเปิด มีร้านค้าเอกชนหลายแห่งก็จะเกิดการแข่งขันกันเอง ศูนย์สาธิตการตลาดก็ไม่จำเป็นต้องดำเนินการให้ขาดทุน

แม้ว่าศูนย์กลางผู้บริโภครจังหวัดสงขลาจะต้องเลิกไปในที่สุด แต่กระบวนการการเรียนรู้มิได้จบลงเท่านั้น กิจกรรมที่ผู้นำจากหลายพื้นที่ได้ทำร่วมกัน เป็นโอกาสให้ได้รู้จักกันลึกซึ้ง มีเวทีพบปะหารือกันสม่ำเสมอ จึงเกิดการแตกหน่อไปสู่กิจกรรมอื่น ๆ

กองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา

กิจกรรมของกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลาเป็นไปในทำนองเดียวกับกิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์ มีการฝากออมทรัพย์ และกู้ยืมระหว่างกลุ่มทุกเดือน โดยกลุ่มตำบลคลองเปี่ยะจะฝากเงินมากหน่อย จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ในครั้งแรก เพื่อเป็นทุนให้กับกลุ่มอื่น ๆ กู้ยืม สำหรับเงินฝากออมทรัพย์รายเดือนก็ขึ้นอยู่กับแต่ละกลุ่มจะออม ทำให้เกิดการหมุนเวียนเงินทุนข้ามกลุ่มข้ามชุมชนกัน โดยการบริหารจัดการของผู้นำชุมชน อาศัยเงินทุนของพวกเขาเองเป็นครั้งแรกในจังหวัดสงขลา

การดำเนินงานจึงเน้นที่ ความเล็ก ความคล่องตัว ให้เกิดการรวมตัวเป็นเครือข่ายระดับอำเภอเป็นหลัก ถัดจากนั้นเครือข่ายระดับ

อำเภอ จึงมาสมัครเป็นสมาชิกของกองทุนหมุนเวียน ซึ่งเริ่มมี ๒ เครือข่ายอำเภอเข้าร่วม จากอำเภอจะนะและอำเภอเมือง นอกนั้นก็เป็นกลุ่มที่เป็นสมาชิกอยู่เดิมและกลุ่มใหม่ที่ยังไม่มีเครือข่ายอำเภอ ซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้นนับถึงเดือนมกราคม ๒๕๔๓ จำนวน ๒๔ กลุ่ม

เนื่องจากการดำเนินงานของกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลาเน้นที่ การนำเสนอรูปแบบ เพื่อเป็นตัวอย่งในการผลักดันเชิงนโยบายเป็นสำคัญ ไม่คิดจะจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีเจ้าหน้าที่หรืออาคารที่ทำการใหญ่โต ลักษณะการทำงานจึงอยู่ในรูปอาสาสมัคร ทำให้มีข้อจำกัดด้านการจัดระบบข้อมูลเพื่อให้ง่ายต่อการสืบค้นจากคนภายนอก แต่ก็ไม่เป็นปัญหาสำหรับสมาชิก เพราะต่างก็ทราบข้อมูลร่วมกันทุกเดือน

ชุมชนเข้าด้วยกัน บทบาท
ของกลุ่มออมทรัพย์ตำบล
คลองเปี้ยะ กลุ่มออมทรัพย์
บ้านนาหว้า และกลุ่มออมทรัพย์

แกนนำอื่น ๆ ก็เริ่มเป็นที่รู้จักของ
สังคมมากขึ้น การผึกกำลังของผู้นำที่มีรากฐาน
การทำงานพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องจริงจัง
โดยเป็นผู้นำกลุ่มออมทรัพย์ที่มีแนวทางเป็นของ
ตนเองของสมาชิกกองทุนหมุนเวียนชาวบ้าน
สงขลา ได้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผ่านชุมชนอื่น ๆ
ในภาคใต้อย่างกว้างขวาง โดยการศึกษาดูงาน
แล้วมาบอกกล่าวต่อกันไปและรับรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ

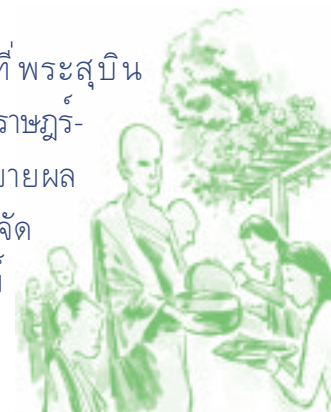
ในส่วนกิจกรรมของชมรมเพื่อนร่วม
พัฒนาชุมชนภาคใต้ ซึ่งมีการประชุมต่อเนื่อง
ทุกปีหลังจากนั้น ที่ประชุมได้หยิบยกกิจกรรม
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา
ชุมชนมาพูดคุยทุกครั้ง ก่อนจะค่อย ๆ เลิกไป
เมื่อนักกิจกรรมสังคมในปีขององค์กรพัฒนา
เอกชนภาคใต้ ซึ่งทำหน้าที่หลักในการประสาน
การจัดประชุม ได้เปิดพื้นที่ทำงานและลงลึก
ในกิจกรรมร่วมกับชุมชนมากขึ้น จนได้มีการจัดตั้ง
คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนา
เอกชนภาคใต้ (กป.อพช. ภาคใต้) ทำให้มีเรื่อง
ต้องพบปะกันบ่อยทั้งในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกัน
และในเวทีสมัชชาประจำปี เป็นเหตุให้ไม่มีเวลา
และไม่สนุกที่จะคุยข้ามกลุ่มกัน อย่างไรก็ตาม
ในเวทีสมัชชาขององค์กรพัฒนาเอกชนภาคใต้
เองนั้น กิจกรรมออมทรัพย์ก็ยังคงเป็นกิจกรรม
พื้นฐานที่นักพัฒนามองว่าเป็นทั้งเครื่องมือและ
เป้าหมายของงานพัฒนาชุมชน โดยอาศัย
รูปแบบและแนวคิดสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนา

ครบวงจรชีวิตของครูชบ ยอดแก้วและกลุ่มออม
ทรัพย์แกนนำอื่น ๆ เป็นต้นแบบในการเรียนรู้
เผยแพร่ จัดตั้ง ทั้งในชุมชนเมืองและชนบท
ทั้งได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มออมทรัพย์นักพัฒนาภาคใต้
และเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกองทุนหมุนเวียน
ชาวบ้านสงขลาด้วย

1 เครื่องขยายพระสงฆ์

นอกจากการเป็นเครื่องขยายธรรมชาติ
โดยการเรียนรู้แนวคิดและรูปแบบการดำเนิน
กิจกรรมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบ
วงจรชีวิตในแวดวงองค์กรพัฒนาเอกชน
ข้าราชการครูในท้องถิ่น นักกิจกรรมสังคม และ
ผู้นำชุมชนในภาคใต้แล้ว ฐานะและบทบาทของ
สัจจะออมทรัพย์ตามแนวทางของครูชบ
ยอดแก้ว โด่งดังเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง เมื่อ
พระสุบิน ปณีโต ได้นำแนวคิดและรูปแบบ
ดังกล่าวไปประยุกต์เข้ากับหลักธรรมคำสอนของ
พุทธศาสนา นำไปอธิบายส่งเสริมและจัดตั้งกลุ่ม
ออมทรัพย์ในจังหวัดตราดบ้านเกิด โดยใช้ชื่อว่า
“กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์” ขยายผลอย่างกว้าง
ขวาง ครอบคลุมเกือบทั่วทั้งจังหวัด นับถึงเดือน
พฤศจิกายน ๒๕๔๒ จำนวน ๑๒๘ กลุ่ม ทั้งขยาย
ผ่านพระมนัสไปยังจังหวัดจันทบุรี เกิดเครื่องขยาย
พระนักพัฒนาเพื่อขยายผลสัจจะสะสมทรัพย์
ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ขณะที่ พระสุบิน
ปณีโต รุดงค์ผ่านจังหวัดสุราษฎร์-
ธานี ก่อนที่จะกลับไปขยายผล
ยังจังหวัดตราด ท่านได้จัด
ตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์

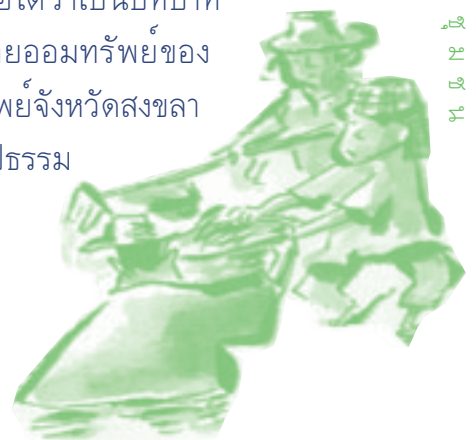
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งยกย่องครูชบ ยอดแก้ว และอัมพร ดั่งพานเป็นครูภูมิปัญญาไทย สาขาการจัดการ (ชุมชนเข้มแข็ง) และกองทุนชุมชน รุ่นที่ ๑ ประจำปี ๒๕๔๒ โดยมีผลงานการเรียนรู้นาน การจัดการเรียนการสอนที่สามารถเชื่อมโยง โรงเรียนและชุมชน เสริมสร้างและพัฒนา เครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนให้มีพลัง นำให้ ชุมชนพึ่งตนเองได้ด้วยแนวคิดการออมทรัพย์ แบบพัฒนาครอบครัวชีวิต ที่มุ่งให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดการทุนและจัดสรรผลกำไรไป สู่สมาชิก ทั้งในรูปตัวเงินและสวัสดิการ โดย เอาใจใส่ดูแลสมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย ทำให้ แนวคิดและรูปแบบการดำเนินงานของกลุ่ม ล้ำจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิตของ ครูชบ ยอดแก้ว และการดำเนินงานกองทุน ชุมชนของอัมพร ดั่งพาน ได้ตั้งมั่นเป็นที่ ยอมรับในแวดวงการศึกษา เกิดเครือข่ายครูภูมิ ปัญญาไทยเพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นกลับเข้าสู่ การศึกษาของไทยอีกครั้งหนึ่ง

1 เครือข่ายภูมิปัญญาไทยและกองทุน รวมหัวใจ

นอกจากบทบาทกลุ่มล้ำจะออมทรัพย์ ตามแนวทางของครูชบจะได้รับการเผยแพร่ อย่างกว้างขวางแล้ว กลุ่มออมทรัพย์ที่เป็น สมาชิกเครือข่ายกองทุนหมุนเวียนชาวบ้าน สงขลาที่โด่งดังเป็นที่รู้จักกันทั่วไป และเป็นสถาน ที่ศึกษาดูงานมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ คือ กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะและกลุ่มออมทรัพย์ บ้านนาหว้า และโดยการสนับสนุนของมูลนิธิ หมู่บ้าน ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงของผู้นำชุมชน

ข้ามจังหวัดและระหว่างภาค มีสถาบันทักษิณคดีศึกษาเป็น เวทีจัดประชุมเรียนรู้ของผู้นำ ชุมชนในพื้นที่ภาคใต้อยู่ หนึ่ง ๆ สำหรับเวทีระดับชาติ นั้น การจัดงานคนดีศรีสังคม เพื่อเชิดชูเกียรติ บุคคลตัวอย่างที่ทำงานเสียสละเพื่อสังคม ส่วนรวม ปีละครั้ง ก็เป็นเวทีพบปะของผู้นำทั่ว ทุกภาค ซึ่งได้ดำริและดำเนินการประสาน เชื่อมโยงโดยมูลนิธิหมู่บ้าน เรียกขานกันว่า “เครือข่ายภูมิปัญญาไทย” ในงานดังกล่าวจะเป็น โอกาสให้ผู้นำชุมชนจากทุกภาคได้ระดมความคิด จากประสบการณ์การเรียนรู้การพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นของกันและกัน เพื่อนำกลับไปประยุกต์ พัฒนาให้สอดคล้องกับชุมชนของตนเอง ซึ่ง นอกจากการสัมมนาเรียนรู้ที่มีคุณค่าดังกล่าวแล้ว ที่สำคัญ คือ ได้เกิดกิจกรรมอย่างหนึ่งที่เป็น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างเป็นรูปธรรมของ เครือข่ายภูมิปัญญาไทยในเวทีพบปะประจำปี คือ การออมทรัพย์ของผู้นำจากทุกภาค ชื่อว่า **กองทุนรวมหัวใจ** โดยการออมทรัพย์และกู้ยืม กันปีละครั้ง ในนามผู้แทนของแต่ละจังหวัด นับถึงปัจจุบันรวม ๒๒ จังหวัด โดยฝากออมทรัพย์ จังหวัดละ ๑,๒๐๐ บาท ซึ่งได้รับการยึดถือปฏิบัติ ต่อเนื่องทุกปี ถือได้ว่าเป็นบทบาท การสร้างเครือข่ายออมทรัพย์ของ ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์จังหวัดสงขลา โดยเฉพาะจากรูปธรรม การรวมตัวของ กองทุนหมุนเวียน ชาวบ้านสงขลา ในระดับประเทศ

ให้กองทุนพัฒนาชนบทระดับชาติสมทบ เงินกองทุนพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้าน จำนวน ๒๕ % ของเงินออมของกลุ่มในปีแรก ปีต่อไป เพิ่มขึ้นปีละ ๒๕ % จนถึงปีที่ ๔ สมทบ ๑๐๐ % ของเงินออมในปีนั้น (จากนั้นให้สมทบเท่ากัน

ทุกปี - ข้อเสนอนปี ๒๕๓๗) จากนั้นลด การสนับสนุนลงปีละ ๒๕ % จนเหลือ ๒๕ % ในปีที่ ๗ และคงอัตราสมทบ จำนวน ๒๕ % ของเงินออมในปีต่อไป ทุกปี (ข้อเสนอนปี ๒๕๔๒) ดังตาราง

ตารางแสดงแนวทางการสนับสนุนกองทุนชุมชนระดับหมู่บ้านผ่านทางกลุ่มสัจจะออมทรัพย์

ครบปีที่	การดำเนินงานของ กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน	การตรวจสอบ จากภายนอก	รัฐสนับสนุนสมทบ (% ของเงินออมในปีนั้น)
๑	สัจจะการออมและพอนส่งเงินกู้	๑๐๐ %	๒๕ %
๒	สัจจะการออมและพอนส่งเงินกู้	๑๐๐ %	๕๐ %
๓	สัจจะการออมและพอนส่งเงินกู้	๑๐๐ %	๗๕ %
๔	สัจจะการออมและพอนส่งเงินกู้	๑๐๐ %	๑๐๐ %
๕	สัจจะการออมและพอนส่งเงินกู้	๑๐๐ %	๗๕ %
๖	สัจจะการออมและพอนส่งเงินกู้	๑๐๐ %	๕๐ %
๗	สัจจะการออมและพอนส่งเงินกู้	๑๐๐ %	๒๕ %
↓ ปีต่อไป		ปีต่อไป หากผลการตรวจสอบทั้ง เงินออมและเงินกู้ทำได้ ๑๐๐ %	กองทุนพัฒนาชนบท ระดับชาติต้องให้ เงินสมทบ ๒๕ % ของเงินออมทุกปี

๑๗

๒๕๓๗
๒๕๔๒

ที่มา : จัดทำตารางโดยผู้ศึกษา ตามข้อเสนอนปี ๒๕๓๗ (ครูขับ ตรวจแก้ ปรับปรุงข้อเสนอนใหม่ปี ๒๕๔๒)

ข้อเสนอเชิงหลักการดังกล่าว ถูกนำเสนอในเวทีประชุมสัมมนาทั่วทุกแห่ง ดังปรากฏในการประชุมกลุ่มแกนนำที่ดำเนินกิจกรรมกองทุน และสวัสดิการชุมชนจากทั่วประเทศ เมื่อคราวประชุมกลุ่มย่อยหัวข้อ **“พลังองค์กรชุมชน และเครือข่าย”** ในโอกาสเสด็จเยี่ยมรติคนดีศรีสังคม ประจำปี ๒๕๔๐ ที่กรุงเทพฯ จากการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง

ที่ประชุมเครือข่ายภูมิปัญญาใหม่มีข้อสรุปเป็นแผนงานรูปธรรมเพียงข้อเสนอเดียว คือ ผลักดันให้มีการตั้งกองทุนในระดับภาคหรือระดับชาติเพื่อสนับสนุนชุมชนและเครือข่าย โดยการสมทบเงินทุนของรัฐเข้าสู่กองทุนของชุมชน ให้ชุมชนบริหารจัดการนำดอกผลที่ได้จัดทำระบบสวัสดิการให้กับชาวบ้านในชุมชน

อยู่ จึงเป็นเพียงการเสนอ
 แนวทางการพัฒนาชนบทจาก
 ภูมิปัญญาชาวบ้าน ตามศักยภาพ
 ที่มีอยู่ มิได้คาดหวังว่าจะต้องเชื่อมโยง
 กลุ่มออมทรัพย์เป็นเครือข่ายให้ครอบคลุม
 พื้นที่ทั่วทั้งจังหวัดสงขลา กลุ่มสมาชิกที่มีอยู่
 ส่วนใหญ่จึงมาจากผู้นำที่เคยทำงานร่วมกัน
 มาก่อน และทยอยเข้าร่วมอย่างค่อยเป็นค่อยไป

คณะกรรมการกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม
 หลายคนเคยทราบประวัติและแนวความคิดใน
 การพัฒนาชนบทของผู้นำกลุ่มนี้ มีความเชื่อมั่น
 ในภูมิปัญญาและศักยภาพของแกนนำกองทุน
 หมุนเวียนชาวบ้านสงขลา ว่าจะเป็นตัวอย่างให้
 กับองค์กรชุมชนอื่น ๆ พัฒนารูปแบบจากการ
 ขอความช่วยเหลือแบบสงเคราะห์จากรัฐ มาเป็น
 ความร่วมมือแบบหุ้นส่วนในโอกาสต่อไป

เป็นเพียงการเริ่มต้น

เมื่อพิจารณาจากรายชื่อสมาชิกกองทุน
 หมุนเวียนชาวบ้านสงขลาที่เข้าร่วมโครงการ
 สนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนและช่วยเหลือ
 ผู้ยากไร้ ซึ่งมีด้วยกัน ๒๑ กลุ่ม จาก ๔ อำเภอ ๘
 ตำบล พบว่ามีสมาชิกรวมก่อตั้งอยู่เพียง ๔ กลุ่ม
 และเป็นสมาชิกล่าสุดก่อนเสนอโครงการ
 เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๔๒ เพียง ๕-๖ กลุ่มเท่านั้น
 จึงเห็นได้ชัดว่าการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายตาม
 ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก
 หากไม่มีปัจจัยการสนับสนุน
 จากรัฐ สิ่งที่แกนนำกองทุน
 หมุนเวียนชาวบ้าน
 สงขลาดำเนินการ

อย่างไรก็ตาม หลังจากกองทุนหมุนเวียน
 ชาวบ้านสงขลาได้รวบรวมกลุ่มออมทรัพย์
 จำนวน ๒๑ กลุ่ม เสนอโครงการจนได้รับ
 การสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทาง
 สังคมแล้ว แกนนำกองทุนหมุนเวียนชาวบ้าน
 สงขลาหวังว่ารัฐจะสนับสนุนโครงการดังกล่าว
 ต่อเนื่องต่อไป เพื่อเป็นแรงจูงใจให้กับกลุ่ม
 ออมทรัพย์อื่น ๆ เกิดการรวมตัวเชื่อมโยงกันเป็น
 เครือข่ายเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม
 และสร้างความมั่นคงให้กับสมาชิกด้วยกองทุน
 สวัสดิการชุมชนในอนาคต

หลักการและตัวอย่างรูปธรรมดังที่
 กองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลาได้รับการสนับ
 สนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม
 ดังแสดงข้างต้น ครูชบและผู้นำคนอื่น ๆ เชื่อว่า
 หมู่บ้านไทยมีศักยภาพเพียงพอที่จะมีกองทุน
 สวัสดิการได้ทุกหมู่บ้านไม่ต่ำกว่าหมู่บ้านละ
 ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ดังนั้นถ้าได้รับการสนับสนุน
 ด้วยงบประมาณจากรัฐจำนวนเท่ากัน ก็จะมี
 เงินหมุนเวียนเป็นกองทุนสวัสดิการทุก
 หมู่บ้านทั่วประเทศกว่า ๑๔๐,๐๐๐ ล้านบาท

หนังสือชุด ของสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ที่ได้พิมพ์เผยแพร่แล้ว

ชุดความรู้เพื่อชุมชน (สีส้ม)

- ลำดับที่ ๑ กองทุนหมู่บ้าน : เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการ
- ลำดับที่ ๒ แผนชุมชนพึ่งตนเองแบบชาวบ้าน : ความหมาย ความเข้าใจและข้อควรรู้
- ลำดับที่ ๓ ๑๐ คำถามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ตัวอย่างตำบลไม่เรียง

ชุดบทเรียนจากชุมชน (สีเขียว)

- ลำดับที่ ๑ เตรียมความพร้อมกองทุนหมู่บ้าน ประสบการณ์บ้านปงคก จังหวัดลำปาง
- ลำดับที่ ๒ เตรียมความพร้อมกองทุนหมู่บ้าน ประสบการณ์บ้านนาท่อเด่น จังหวัดน่าน
- ลำดับที่ ๓ แผนชุมชนพึ่งตนเอง บ้านหนองกลางดง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ลำดับที่ ๔ บทเรียนธุรกิจโรงสีชุมชน
- ลำดับที่ ๕ กอบกู้ศักดิ์ศรีคนจน ตามล่าคนโกงเงินล้าน

ชุดการจัดการทางสังคม (สีแดง)

- ลำดับที่ ๑ การช่วยเหลือคนด้อยโอกาส ทางเลือกจากภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐ
- ลำดับที่ ๒ เกษตรกรรมทางเลือก ประสบการณ์จาก พ่อบุญทัน เขตชมพู
- ลำดับที่ ๓ การจัดการป่าชุมชน บ้านป่าสักงาม จ.เชียงใหม่
- ลำดับที่ ๔ ๗ บทเรียนเศรษฐกิจชุมชน

การจัดการการเงินชุมชน : กรณี เครือข่ายสัจจะออมทรัพย์จังหวัดสงขลา

การรวมกลุ่มกันของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิต ตามแนวคิดของ **ครูชบ ยอดแก้ว** ในรูปของกองทุนหมุนเวียนชาวบ้าน ซึ่งบริหารจัดการโดยผู้นำชุมชนและอาศัยเงินทุนของพวกเขาเอง เป็นครั้งแรกในจังหวัดสงขลา สามารถแสดงบทบาทในการพัฒนาสร้างหลักประกันชีวิตให้กับชาวบ้านในจังหวัดได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันขยายผลไปต่างจังหวัดและเครือข่ายอื่นอีกเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยให้รัฐจัดตั้งกองทุนพัฒนาชนบทระดับชาติ มีการจัดสรรงบประมาณ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นผู้บริหารกองทุนฯ เพื่อนำดอกผลที่ได้จัดทำระบบสวัสดิการให้กับชาวบ้านในชุมชน

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ทำหน้าที่บริหาร

กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (ซีพี) ซึ่งเป็นกองทุน

ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบรรเทาผลกระทบทางสังคมจากวิกฤติเศรษฐกิจ

และมีอายุกองทุนเพียง ๔๐ เดือน แต่ด้วยเป้าหมายและกระบวนการบริหาร

จัดการที่อาศัยทุนทางสังคมในท้องถิ่นเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ทำให้สำนักงานฯ ค้นพบ

ภูมิปัญญา ความรู้ และขบวนการที่อยู่ในชุมชนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นสำนักงานฯ จึงได้จัดทำหนังสือ

ชุดความรู้เพื่อชุมชน ชุดบทเรียนจากชุมชน และชุดการจัดการทางสังคม โดยนำประสบการณ์ที่สำนักงานฯ

ได้สัมผัสจากชุมชนมาเผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น จึงหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการพัฒนาของไทยต่อไป

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม **Social Fund Office**

๔๗๐ ถ.พหลโยธิน สามเสนใน พญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๒๕๙-๙๓๐๐

โทรสาร ๐-๒๒๕๙-๘๔๘๐ www.sofa.or.th www.1000000baht.com (กองทุนหมู่บ้าน)